

ล้านนา, คติความเชื่อ และกระบวนการสร้างความรู้แบบสห วิทยาการ ของนักวิชาการตะวันตก

Lanna, Beliefs and the Ways to Create Interdisciplinary knowledge of the westerner Scholars

สำราญ ชันสำโรง¹

ศศินันท์ สรรพกิจจานง²

Samran Khansamrong¹, Sasinan Sappakitjamnong²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹

Retired government official, Chiang Mai university²

บทคัดย่อ

บทความนี้เรียบเรียงจากรายงานวิจัยเรื่อง **ล้านนา คติความเชื่อ และกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการของนักวิชาการตะวันตก** เพื่อ 1) ศึกษา คติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา ในมุมมองของนักคิดนักเขียนชาวตะวันตก 2) ศึกษา บทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการของชาวตะวันตกต่อล้านนา 3) ศึกษาวิเคราะห์ มุมมองของนักคิดตะวันตกที่มีต่อคติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา บทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการของชาวตะวันตกต่อล้านนา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้เอกสารเป็นข้อมูลการศึกษา และได้สร้างแบบสัมภาษณ์ ขึ้นมา บันทึกการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ๒ ท่าน ด้วยเครื่องบันทึก **ผลของการศึกษาพบว่า**

1. คติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา ในมุมมองของนักเขียนชาวตะวันตก คือ คอนราด คิงส์ฮิลล์ (Konrad Kingshill) และ เรจินอลด์ เล เม (Reginald le May) ในการศึกษา 6 เรื่อง ในแต่ละเรื่องส่วนใหญ่มีผสมผสานกับความเชื่อเรื่องวิญญาณและสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้วย 2. ดร.ฮันส์ เพนธ์ (Hans Penth) เป็นผู้มีส่วนบทบาทในงานการจารึกของล้านนา นำความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์ เช่น ค้นพบวิธีการละลายน้ำรัก ขาดและทองออก โดยไม่ทำลายวัตถุ จารึก นำหลักการด้านภาษาศาสตร์มาบูรณาการกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี และภูมิศาสตร์

ขณะที่ศาสนาจารย์แดเนียล แมคกิลวารี(Daniel McGilvary) และคณะ ได้นำกระบวนการในการสร้างความรู้สหวิทยาการด้านต่างๆ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์และการศึกษา

3. นักเขียนตะวันตกบันทึกเหตุการณ์ตามที่ตนได้พบเห็น หรือจากการสัมภาษณ์ แต่ความเข้าใจบางประการมีความคลาดเคลื่อน เช่น เช่นศีลข้อที่ ๑ เขียนว่า I reverently promise not kill animals..... ศีลข้อที่ ๓ I reverently promise not to follow lustful love. ซึ่งไม่สื่อความหมายตรงกับหลักที่แท้จริง

คำสำคัญ: คติความเชื่อ; วิถีชีวิตล้านนา; สหวิทยาการ

Abstract

The article was compiled from the research entitled “Lanna, Beliefs and the Ways to Create Interdisciplinary knowledge of the westerner Scholars” Its objectives were to: 1. Lanna’s belief on the perspective of westerners’ writers 2. the roles and ways to create interdisciplinary knowledge of the westerners in Lanna and 3. the analysis of the perspectives of the westerners on Lanna’s belief and ways of life as well as their roles and ways in creating interdisciplinary knowledge. The documents and interview forms were used as a tool for this study. Moreover, two interviews with a digital voice recorder were done by the researcher. The research results were as follows:

1. Six aspects of Lanna’s beliefs and ways of life on the westerners’ view according to Konrad Kingshill and Reginald le May were selected by the researcher. However, the belief of spirit or supernatural power was hidden in each aspect. 2. Dr.Hans Pent played an important role on inscription works and he also used interdisciplinary knowledge to achieve his goal such as discovering a method how to remove black lacquer without damage to the object, applying linguistics with the other fields such as archeology, history and geography. Daniel McGilvary and his friends used interdisciplinary knowledge such as sciences, medicine and education for their missionary work. 3. Konrad

Kingshill and Reginald le May gave the information according to the experience they had or by interviewing the people in the community. What they wrote in the book was sometimes partially correct, for example the first precept was written as I reverently promise not kill animals..... and the third precept was written as I reverently promise not to follow lustful love. These are incorrect according to the real teaching in Buddhism.

Keywords: Beliefs; the way of life of Lanna people; interdisciplinary knowledge

บทนำ

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย หรือเรียกอีกชื่อว่าดินแดนล้านนา หมายถึง อาณาบริเวณที่ประกอบด้วยเมืองกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติหรือทางวัฒนธรรม ในอดีต รัฐโบราณไม่มีอาณาเขตชัดเจน แต่ในสมัยที่อาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรือง เคยมีอิทธิพลแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง ไปถึงดินแดนเชียงรุ่ง สิบสองพันนา และรัฐชานตอนใต้ดินแดนล้านนา มีความเป็นมาที่ยาวนาน เริ่มตั้งแต่อาณาจักรโยนกแถบลุ่มแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย และอาณาจักรหิรัญนครเงินยาง หรือเมืองเชียงแสน มาปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน ในสมัยหริภุญชัย (พ.ศ. 1204) และเจริญสูงสุด ในสมัยราชวงศ์มังรายที่มีนพบุรีนครพิงค์ เชียงใหม่เป็นราชธานี (พ.ศ. 1839 - 2101) (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2548: 1-2) ดินแดนล้านนา ประกอบด้วยเมืองใหญ่น้อย แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มเมืองล้านนาตะวันตก ซึ่งเป็นแกนสำคัญมี เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา เมืองด่านล้านนาตะวันตกนี้มีความสัมพันธ์ ร่วมกันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายตอนต้น ส่วนกลุ่มล้านนาตะวันออก มีเมืองแพร่และเมืองน่าน ทั้งสองเมืองมีประวัติความเป็นมาคล้ายกันคือ ในสมัยแรกเริ่ม ต่างมีฐานะเป็นรัฐอิสระ มีราชวงศ์ของตนเอง มีความใกล้ชิดกับอาณาจักรสุโขทัย และรัฐอาณาจักรล้านนา เพิ่งผนวกเอาดินแดนแพร่และน่านได้ในสมัยพระเจ้าติโลกราชและอยู่ในอาณาจักรล้านนาได้ไม่นานนัก อาณาจักรล้านนาก็ล่มสลายลง ในสมัยพม่าปกครองอิทธิพลของพม่าในล้านนาถือว่าได้สิ้นสุดลงในสงครามขับไล่พม่า พ.ศ. 2347 โดยกองทัพชาวล้านนาร่วมกับกองทัพไทยยกไปตีเมืองเชียงแสนที่มั่นของพม่าได้สำเร็จ พระเจ้ากาวิละจึงได้ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ในสมัยพระเจ้ากาวิละจึงมีความเจริญมั่นคง

เป็นปึกแผ่น และเป็นศูนย์กลางของล้านนาที่เข้มแข็ง หลังจากสมัยพระเจ้ากาวิละแล้วก็มีเจ้าเมืองปกครองต่อมา รวมทั้งสิ้นราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน มี 9 องค์ และในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ผนวกเอาล้านนาเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของไทย จึงทำให้เกิดการผสมกลมกลืนชาวล้านนาและมีความรู้สึกเป็นพลเมืองไทย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ยังคงเหลือไว้เป็นเอกลักษณ์ คือ คติความเชื่อ วิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม อันทรงคุณค่า ถือได้ว่าล้านนาเป็นดินแดนแห่งประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความสำคัญยิ่งไม่แพ้ภูมิภาคอื่นใดในประเทศไทย มีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม (สันติ เล็กสุขุม, 2538: 6)

ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 ได้กำหนดให้ภาคเหนือซึ่งประกอบไปด้วยเชียงใหม่, เชียงราย, ลำพูน, ลำปาง, พะเยา, แพร่, น่าน และจังหวัดอื่น ๆ ที่มีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกันให้เป็นกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ซึ่งก็เป็นการยืนยันว่าดินแดนล้านนา มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดึงดูดให้ชาวต่างประเทศได้มาท่องเที่ยวและเรียนรู้ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนา ทั้งทางด้านการดำเนินชีวิตและขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ

ในอดีต การเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตกในดินแดนล้านนา ดึงดูดให้ล้านนามีความสัมพันธ์กับเจ้าอาณานิคมอังกฤษที่ครอบครองดินแดนพม่า มากขึ้น เนื่องจากการปกครองเมืองประเทศราชของสยามมีนโยบายให้อิสระในการปกครองตนเองอย่างมากทำให้ล้านนาผูกพันกับการค้าขายกับชาวอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษ โดยผ่านทางหัวเมืองมอญของพม่า ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างล้านนากับหัวเมืองมอญ ในการปกครองของอังกฤษมีหลักฐานเช่นเครือข่ายการค้าทางบกที่มีเส้นทางการค้า จากเมืองมะละแหม่ง สู่ระแหง ลำพูน เชียงใหม่ และต่อไปถึงทางตอนบนคือเชียงราย เชียงแสน เชียงตุง และปลายทางที่ตาโล่ เส้นทางนี้สะดวกและแพร่หลายมาก มีความสำคัญยิ่งกว่าเส้นทางจากเชียงใหม่สู่กรุงเทพฯ

ชาวตะวันตกที่เดินทางมาดินแดนล้านนา โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มตั้งแต่รัลฟฟิตช์ (Ralph Fitch พ.ศ. 2129-2130) โทมัส ซามูเอล (Thomas Samuel พ.ศ. 2155-2156) นายแพทย์เดวิด ริชาร์ดสัน (David Richardson พ.ศ. 2372-2382) กัปตันวิลเลียม ซี. แม็กเคลย์ด (Captain William C. McLeod เดินทางเข้ามาทางลำพูน และเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2380) เป็นต้น (Andrew Turton, 1998: 9-10) ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งเสริมความสนใจของคนอังกฤษและคน ในบังคับอังกฤษให้เดินทางเข้ามาในล้านนาคือ 1. ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ ดินแดนล้านนาเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้สักอันเป็นทรัพยากรมูลค่านมหาศาล 2. ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ของล้านนา แดนต่อแดนระหว่างล้านนากับพม่าอยู่ใกล้ชิด

กันและการคมนาคมที่สะดวกเพียงแต่ ข้ามแม่น้ำสาละวินก็ถึงเขตแดนล้านนาแล้ว 3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นผลของสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 สนธิสัญญาเบาว์ริงเป็นการรับรองฐานะและเสรีภาพในการค้าขายของชาวอังกฤษในประเทศไทย 4. ระบบการปกครองหัวเมืองล้านนา มีส่วนสนับสนุนให้ชาวอังกฤษและคนในบังคับเข้ามาในบริเวณนี้ได้ง่าย ทั้งนี้เพราะในฐานะหัวเมืองประเทศราช ล้านนามีสิทธิปกครองตนเอง ดังนั้นการเข้ามาทำกิจการป่าไม้ เจ้าเมืองประเทศราชมีสิทธิให้ทำไม้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐบาลกลางสยาม เพราะถือว่าเป็นเรื่องภายในของล้านนา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางด้านการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ เริ่มตั้งแต่ศาสนาจารย์แมคกิลวารี แดเนียล (McGilvary, Daniel) เริ่มเข้ามาที่เชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2410)

การเข้ามาดินแดนล้านนาของชาวตะวันตกนั้น ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ในสมัยใดๆก็ตาม หลายคนได้ทิ้งหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ผ่านตัวหนังสือหรือรูปภาพให้อนุชนได้ศึกษาถึงวิถีชีวิต และคติความเชื่อ ของคนล้านนาในสมัยนั้นๆ บางคนเขียนตามประสบการณ์ที่ตนเองได้สัมผัสและพบเห็นจริงๆ โดยไม่มีอารมณ์และความรู้สึกของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่บางคนอาจเพิ่มความรู้สึกและตัดสินเรื่องราวที่ตนเองได้พบเจอจากประสบการณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ ในงานวิจัยนี้จะได้ศึกษาและวิเคราะห์นักคิดนักเขียน 2 ท่าน ในมุมมองเรื่องคติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา คือ คอนราด คิงส์ฮิลล์ (Konrad Kingshill) ที่ได้ศึกษาวิจัยและเขียนหนังสือชื่อ Ku Daeng – Thirty Years Later A Village Study in Northern Thailand 1954-1984 และได้มีการพิมพ์และเผยแพร่ เมื่อปี พ.ศ. 2534 และ เรจินอลด์ เล เม (Reginald le May) ได้เขียนหนังสือชื่อ An Asian Arcady; The land and people of Northern Siam ได้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2529 ในส่วนบทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการ ของชาวตะวันตกที่มีต่อล้านนา จะเป็นการศึกษานักคิดตะวันตก 2 ท่าน คือ ดร. ฮันส์ เพนธ์ (Hans Penth) ผู้ได้นำสหวิทยาการทางตะวันตก ในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ล้านนาผ่านคัมภีร์และศิลาจารึก และได้นำเสนอผลงานเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับรู้หลายเล่ม เช่น A Brief History of Lanna: Northern Thailand from Past to Present และผลงานในจารึกอื่นๆ อีกมากมาย และศาสนาจารย์ แดเนียล แมคกิลวารี (Daniel McGilvary) นักสอนศาสนาที่ได้เล่าประสบการณ์การทำงานที่ล้านนาด้วยหนังสือ ชื่อว่า A Half Century Among the Siamese and the Lao An Autobiography และมีบทบาทในการนำกระบวนการสร้างความรู้สหวิทยาการต่อล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ข้อมูลด้านคติความเชื่อและวิถีชีวิตของคนล้านนา

ศึกษาข้อมูลคติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนาจากหนังสือชื่อ Ku Daeng – Thirty Years Later A Village Study in Northern Thailand 1954-1984 เขียนโดย คอนราด คิงส์ฮิลล์ (Konrad Kingshill) ได้มีการพิมพ์และเผยแพร่ เมื่อปี พ.ศ.2534 และหนังสือชื่อ An Asian Arcady; The land and people of Northern Siam เขียนโดย รีจินอลด์ เลเม (Reginald le May) ได้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2529

ข้อมูลด้านบทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการ

1. ข้อมูลด้านเอกสาร

ศึกษาข้อมูลบทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการ ของชาวตะวันตกที่มีต่อล้านนาจากหนังสือ ประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 5 จารึกในพิพิธภัณฑสถาน ประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 8 จารึกในจังหวัดเชียงใหม่ และ จุดเริ่มต้นแห่งการฟูเวียงกุ่มกาม และประวัติของ ดร.ฮันส์ เพนธ์ (Hans Penth) รวบรวมโดย ปนัดดา ฐุรพิสัย และหนังสือ A Half Century Among the Siamnese and the Lao An Autobiography เขียนโดย ศาสตราจารย์ แดเนียล แมคคิลวารี (Daniel McGilvary)

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์พ่อครูศรีเลา เกตพรหมผู้เชี่ยวชาญด้านจารึกล้านนา และเคยร่วมงานกับ ดร. ฮันส์ เพนธ์ (Hans Penth) และผู้ปกครอง ชยันต์ หิรัญพันธุ์ ผู้ศึกษาผลงานของศาสตราจารย์ แดเนียล แมคคิลวารี (Daniel McGilvary) รวมทั้งหมด 2 ท่าน

ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาข้อมูลด้านเอกสารจากนักวิชาการตะวันตก จำนวน 4 ท่าน และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญอีกจำนวน 2 ท่าน คือพ่อครูศรีเลา เกตพรหม และผู้ปกครอง ชยันต์ หิรัญพันธุ์

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสืบค้นจากเอกสาร

(Documentary Research) และการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการและขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ได้แบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

ก. เอกสารปฐมภูมิ

ข้อมูลคติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา

-หนังสือชื่อ Ku Daeng – Thirty Years Later A Village Study in Northern Thailand 1954-1984 เขียนโดย คอนราด คิงส์ฮิลล์ (Konrad Kingshill) ได้มีการพิมพ์และเผยแพร่ เมื่อปี พ.ศ.2534

-หนังสือชื่อ An Asian Arcady; The land and people of Northern Siam เขียนโดย เรจินอลด์เล เม (Reginald le May) ได้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2529 (เรจินอลด์ เล เม เกิดเมื่อ พ.ศ.1885 และเสียชีวิตเมื่อ ค.ศ.2515)

ข้อมูลบทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการ ของชาวตะวันตกที่มีต่อล้านนา

-หนังสือประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 5 จารึกในพิพิธภัณฑสถานล้านนา ประชุมจารึกล้านนา เล่มที่ 8 จารึกในจังหวัดเชียงใหม่ และ จุดเริ่มต้นแห่งการปูเวียงกุมกามและประวัติของ ดร.ฮันส์ เพนธ์ (Hans Penth) รวบรวมโดย ปนัดดา ฐรพิสัย (ดร.ฮันส์ เพนธ์ เกิดเมื่อปี ค.ศ.1937 และเสียชีวิต เมื่อปี ค.ศ.2009) และหนังสือ A Half Century Among the Siamnese and the Lao An Autobiography เขียนโดย บาทหลวง แดเนียล แมคกิลวารี (Daniel McGilvary) (ศาสนาจารย์แดเนียล แมคกิลวารี เกิดเมื่อปี ค.ศ.1828 และเสียชีวิตเมื่อปี ค.ศ.1911)

ข. เอกสารทุติยภูมิ จากผลงานเอกสาร ตำรา หรือหนังสือ งานวิจัยอื่นๆ ที่นักวิชาการได้เขียนไว้และเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปในสังคม

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ การศึกษาผลงานนักวิชาการตะวันตก จำนวน 4 ท่าน และจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยร่วมงาน ดร. ฮันส์เพนธ์ (Hans Penth) คือพ่อครูศรีเลา เกษพรหมและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

ชยันต์ ผู้ศึกษางานศาสนาจารย์ แดเนียล แมคกิลวารี (Daniel McGilvary)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยในประเด็นแรกคือความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา ในมุมมองของนักคิดนักเขียนชาวตะวันตก พบว่าคนล้านนามีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง 1.การเกิด การตายและช่วงเวลาที่สำคัญในชีวิต เช่นความเชื่อเมื่อแม่คลอดลูกแล้วจะต้องได้รับการปกป้องดูแลเป็นอย่างดีในระยะเวลาอย่างน้อย 1 เดือน(การอยู่เดือน) เพื่อให้ฟื้นสภาพร่างกายและจิตใจ และเด็กที่คลอดใหม่ก็ได้รับการปกป้องด้วยดีเช่นกัน (Reginald le May, 1986 :103-104) ส่วนการเจ็บป่วยและการตายก็มีพิธีกรรมที่ซ่อนความหมายผ่านพิธีและวัตถุสิ่งของ 2.ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการนับถือผี การนับถือผีมีอยู่ทุกแห่งหนในล้านนา ในอดีต(Reginald le May, 1986 :139-140) 3.ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์/เครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อที่คนล้านนานำมาผสมกับพระพุทธศาสนา เช่น การให้พระเป็นผู้สักยันต์ หรือปลุกเสกเครื่องรางของขลัง(Reginald le May, 1986 :119-121) 4.ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/การอยู่ร่วมกันของชุมชน การประกอบอาชีพของคนล้านนาโดยเฉพาะในหมู่บ้านกู่แดง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์จะเป็นการเลี้ยงระยะสั้นถ้าพอขายได้กำไรจะขายทันที ส่วนการอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นการอยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน (Konrad Kingshill, 1991: 30-48) 5.ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และ วัดในพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมต่างๆ ทั้งการเรียนการสอน งานบุญ งานบันเทิง และงานสาธารณประโยชน์ (Konrad Kingshill, 1991: 119-136) 6. ความเชื่อเกี่ยวกับเพศและบทบาทของเพศ ผู้ชายมีโอกาสดำเนินการศึกษาในวัดและบวชเรียน และเป็นผู้เฒ่าในหมู่บ้าน ตลอดถึงศาสนพิธีทั้งหลายในวัด ส่วนผู้หญิงดูแลงานบ้านงานเรือน (Konrad Kingshill, 1991: 80-87)

2. ผลการวิจัยเรื่องบทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการของชาวตะวันตกต่อล้านนาพบว่า ดร.ฮันส์ เพนซ์ เป็นผู้มีบทบาทในงานการจารึกของล้านนา ด้วยการใช้กระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการ ทางด้าน 1) วิทยาศาสตร์ (sciences) เช่น ค้นพบวิธีการละลายน้ำรัก ขาดและทองออก โดยไม่ทำลายศาสนวัตถุต่างๆ (ที่มีจารึก) ใช้วิธีการคำนวณพื้นที่ด้วยการใช้หลักคณิตศาสตร์เพื่อทำแผนที่หลังจากการพบศิลาจารึก การนำเทคโนโลยีที่มีอยู่ในการทำงานด้านจารึกเช่นการใช้เข็มทิศในการคำนวณเพื่อทำแผนที่ (ปนัดดา ฐรพิสัย, 2548: 4-11) การนำกล้องถ่ายรูปชื่อโรลเฟ็กซ์ (Rolleiflex) และคอมพิวเตอร์ มาจากประเทศเยอรมนีเพื่อช่วยงานจารึก 2) สังคมศาสตร์ (social sciences) ดร.เพนซ์ ใช้หลักการสังคมวิทยาและมนุษยวิทยากับชาวบ้านเพื่อให้ความร่วมมือ

ในการให้ข้อมูลที่จำเป็น มีหลักจิตวิทยาทั้งกับชุมชน และเพื่อนร่วมงาน 3) **มนุษยศาสตร์** (humanities) ดร. เพนซ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญและชำนาญทางด้านภาษาศาสตร์ รวมถึงอักษรพื้นเมือง (อักษรธรรมล้านนา-ตัวเมือง) และอักษรฝักขามด้วยความพากเพียรในการเรียนจนแตกฉาน มีความเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ มีความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์ในแหล่งที่พบจารึกพร้อมทั้งใช้ความรู้ประกอบในการทำแผนที่ การใช้ความรู้บรรณารักษศาสตร์ มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบและจัดพิมพ์เป็นหนังสือจารึก 15 เล่ม ใช้ศิลปะศาสตร์ในการถ่ายภาพที่มีความคมชัด ทั้งบนภาคพื้นดิน และถ่ายทางอากาศ สำหรับศาสตราจารย์แดเนียล แมคคิลวารีและคณะ ได้มีบทบาทและกระบวนการในการสร้างความรู้สหวิทยาการแก่ล้านนาด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านวิทยาศาสตร์(science) ศาสตราจารย์แดเนียล แมคคิลวารีและคณะได้นำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ในการรักษาผู้ป่วยในล้านนา ไม่ว่าจะเป็นโรคไข้มาลาเลีย โรคคอพอก โรคฝีดาษ รวมถึงการผ่าตัด ซึ่งไม่เคยมีการนำหลักการแพทย์สมัยใหม่มาใช้ในล้านนามาก่อน และเริ่มก่อตั้งโรงพยาบาลในล้านนา ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจว่าอาการเจ็บป่วยทั้งหลายไม่ใช่มาจากภูติผีปีศาจเป็นผู้กระทำ ใช้หลักการดาราศาสตร์ในการอธิบายปรากฏการณ์สุริยุปราคาจนมีผู้เปลี่ยนมาเป็นคริสต์คนแรกเพราะทั้งในเรื่องนี้ การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย(ในสมัยนั้น) เช่น เครื่องพิมพ์ภาษาลาว(คำเมืองในปัจจุบัน)เข้ามาในล้านนา การนำอุปกรณ์มาเพื่อดึงดูดความสนใจในการสอนศาสนาไม่ว่าจะเป็นนาฬิกา เข็มทิศที่ใช้กับชาวเรือ กล้องขยายกับรูปภาพต่างๆ
2. สังคมศาสตร์ (social sciences) เข้าใจในระบบสังคมล้านนาในอดีตที่มีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ ช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาว่าผีสิง ให้ที่พักพิงและรับเข้าเป็นคริสต์ชน ใช้หลักการสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ช่วยผู้ประสบทุกข์ภัย
3. มนุษยศาสตร์ (humanities) นำหลักการด้านการศึกษาพัฒนาการศึกษาในล้านนา เริ่มจากการเปิดโรงเรียนสตรี ผู้ไม่มีโอกาสทางการศึกษา ขยายไปสู่โรงเรียนชาย และตั้งโรงเรียนศาสนศาสตร์เพื่อประกาศศาสนา ใช้สหวิทยาการด้านศิลปการดนตรีประกอบในการเรียนการสอนศาสนา

3. ผลการวิจัย มุมมองของนักคิดตะวันตกที่มีต่อคติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนา บทบาทและกระบวนการเสริมสร้างความรู้แบบสหวิทยาการของชาวตะวันตกต่อล้านนา พบว่า มุมมองของนักคิดตะวันตกที่มีต่อคติความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนาส่วนใหญ่เป็นการมองจากข้อมูลที่ได้พบเห็น สนทนาพูดคุย และสัมภาษณ์คนล้านนา แล้วเขียนบันทึกข้อมูล ซึ่งได้ข้อมูลตามนั้น ในประเด็นต่างๆ ดังนี้คือ 1) การเกิด การตายและช่วงเวลา

ที่สำคัญในชีวิต โดยความเชื่อเมื่อแม่คลอดลูกแล้วจะต้องได้รับการปกป้องดูแลเป็นอย่างดี ในระยะเวลาอย่างน้อย 1 เดือน(การอยู่เดือน) เพื่อให้ฟื้นสภาพร่างกายและจิตใจ และเด็กที่คลอดใหม่ก็ได้รับการปกป้องด้วยดีเช่นกัน ส่วนการเจ็บป่วยและการตายก็มีพิธีกรรมที่ซ่อนความหมายผ่านพิธีและสิ่งของ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการนับถือผี การนับถือผีมีอยู่ทุกแห่งหนในล้านนาในอดีตและผีหรือวิญญาณมีหลายประเภทหลายลักษณะ และบางครั้งมีการใช้ความรุนแรงกับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าถูกผีสิง 3) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์/เครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อที่คนล้านนานำมาผสมกับพระพุทธศาสนา เช่น การให้พระเป็นผู้สักยันต์หรือปลุกเสกเครื่องรางของขลัง 4) ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/การอยู่ร่วมกันของชุมชน การประกอบอาชีพของคนล้านนาโดยเฉพาะในหมู่บ้านทุ่งแดง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ ทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์การเลี้ยงสัตว์จะเป็นการเลี้ยงระยะสั้นถ้าพอขายได้กำไรจะขายทันที ส่วนการอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นการอยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน 5) ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัดในพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมต่างๆ ทั้งการเรียนการสอน การบ้นเฑาะ และสาธารณประโยชน์ 6) ความเชื่อเกี่ยวกับเพศและบทบาทของเพศ ผู้ชายมีโอกาสดำเนินการศึกษาในวัดและบวชเรียน และเป็นผู้นำในหมู่บ้านตลอดถึง ศาสนพิธีทั้งหลายในวัด ส่วนผู้หญิงดูแลงานบ้านงานเรือน แต่คอนราต คิงส์ซิลล์ ได้ตั้งข้อสังเกตว่าในปีที่เขาได้เริ่มเข้ามาทำการวิจัยในชุมชนทุ่งแดงในปี พ.ศ.2497 และกลับมาที่ชุมชนเดิมในปี พ.ศ.2527 เห็นความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเรื่องเพศมากขึ้น เช่น ผู้หญิงเข้าประกวดนางงาม ฯลฯ

ส่วนที่เป็นข้อคิดเห็นต่างๆ เช่น ริจินัล เล เม เห็นว่าการอยู่เดือนของผู้หญิงบ่อยๆ ทำให้ร่างกายทรุดโทรมแก่กว่าวัย หรือพระพุทธศานามองโลกในแง่ร้าย (pessimisms) พระพุทธเจ้าไม่ปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน หรือการที่คอนราต คิงส์ซิลล์มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น ในศีล5 ข้อหนึ่ง ห้ามฆ่าสัตว์ (I reverently promise **not kill animals** nor order others to kill them) เป็นการใช้ภาษาตรงกับที่คนไทยมักจะใช้กัน แต่โดยความเป็นจริงศีลข้อที่หนึ่งเป็นการงดเว้นจากการฆ่า (ทั้งคนและสัตว์ to abstain from killing) และศีลข้อที่สามงดเว้นจากการประพฤติดีกาม แต่ผู้เขียนใช้คำว่า I reverently promise **not to follow lustful love**. ซึ่งคำว่า **lustful love** หมายถึงความรักที่มีกิเลส ตัณหา ราคะ แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ที่ถูกต้องควรใช้ ประโยคว่า to abstain from sexual misconduct.

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยนี้เห็นได้ว่าในอดีตประเทศไทยเราที่ยังไม่มีความเจริญด้านการศึกษา จึงไม่ได้บันทึกข้อมูลเพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพียงเรื่องเล่าปากต่อปาก แต่หลังจากที่ชาวต่างประเทศได้มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่เป็นการนำแนวความคิดใหม่ๆ โดยเฉพาะเรื่องศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยในดินแดนต่างๆ เพื่อให้มีการตรวจสอบประวัติศาสตร์ของประเทศไทยจากการบันทึกของชาวต่างประเทศเหล่านั้น ควรมีการนำเอกสารทั้งหลายมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่าเป็นเช่นนั้นหรือไม่ หรือมีความลำเอียงในการเขียนของชาวต่างประเทศอย่างไรหรือไม่ มีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ เช่น กรณีการบันทึกเรื่องสุริยุปราคาซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้คนล้านนาคนแรกเปลี่ยนมาเป็นคริสต์ชน ซึ่งศาสนาจารย์ แดเนียล แมคกิลวารี (Daniel McGilvary) บันทึกไว้ว่าเป็นวันที่ วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2411 (1868) แต่ที่มีการบันทึกวันที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย” ได้เสด็จพระราชดำเนินชลมารค ทอดพระเนตรสุริยุปราคาเต็มดวงที่ทรงคำนวณพยากรณ์ล่วงหน้า 2 ปี ตรงกับวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2411 ดังนั้นควรมีการปฏิบัติดังนี้

- 1) ควรให้มีการศึกษาเรื่องราวและประวัติศาสตร์จากการบันทึกของชาวต่างชาติที่มาอยู่ในประเทศไทยในอดีตเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับตำราที่มีอยู่ในปัจจุบัน
- 2) มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรศึกษารูปแบบและวิธีการในการเผยแพร่ศาสนาของชาวต่างประเทศในอดีต
- 3) ครูผู้สอนภาษาอังกฤษควรนำประวัติศาสตร์ที่ชาวต่างประเทศได้บันทึกไว้ในอดีตมาศึกษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาผ่านเรื่องราวในท้องถิ่นเป็นภาษาอังกฤษ
- 4) ควรนำเรื่องราวที่มีการบันทึกโดยชาวต่างประเทศมาสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยผู้

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- โครงการเสริมสร้างและปรับแต่งอัตลักษณ์ เพื่อสร้างเสน่ห์การท่องเที่ยวการค้าและการลงทุนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรม ตามรอยอารยธรรมล้านนา. (2558). **ประเพณี อารยธรรมล้านนา คุณค่าและความเชื่อ**, มปป. 7 กันยายน.
- จิราภรณ์ ภัทราภาณภัทร. (2528). **สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวิศาศิริ. 2550. **การค้าของอาณาจักรล้านนา ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (ค.ศ. 1828-2003). “**มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับการแพทย์และการสาธารณสุขในสังคมไทย : การวางรากฐานการแพทย์สมัยใหม่จากสยามสู่ล้านนา**”, ใน 175 ปีพันธกิจคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย.
- พระมหาสุทนต์อภาภโร (อบอู่). (2548). “**ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา : เรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา**”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราช วิทยาลัย.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- ภาคภูมิ พรหมชา, สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง. (2558). **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์**. ปีที่ 10 ฉบับพิเศษ (สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กรกฎาคม).
- มณี พยอมยงค์. (2543). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- สันติ เล็กสุขุม. (2538). **ศิลปะภาคเหนือ : ทรัพยากรชัย – ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). **ภูมิปัญญาล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- Biesanz, John and Mavis Biesanz. (1969). **Introduction to Sociology**. New Jersey : Prentice Hall Inc.

- Daniel McGilvary. (2001). **A Half Century Among the Siamese and the Lao An Autobiography**. Bangkok: White Lotus Co.,Ltd, 1912, reprint with new introduction.
- Horton, Paul B. and Chester L. (1976). **Hunt Sociology**. New York : McGraw – Hill Book Company.
- Konrad Kingshill. (1991). Ku Daeng – **Thirty Years Later A Village Study in Northern Thailand**, Northern Illinois University.
- Linda L. Lindsey and Stephen Beach. (2003). **Essentials of Sociology**. New Jersey : Prentice Hall.
- Reginald Le May. (1986). **An Asian Arcady; The land and people of Northern Siam**, Bangkok: White Lotus co,.
- Richard T. Schaefer. (2004). **Sociology**. New York : McGraw – Hill Book Company.
- Rokeach, M. *Beliefs*.(1972). **attitudes, and values: A theory of organization and change**. San Francisco: Jossey-Bass.